We need action not only to end the fighting, but to make the peace. My own government would be glad to recommend Canadian participation in such a United Nations force, a truly international peace and police force.

(LESTER B. PEARSON, 2 nov. 1956)

Oorlog voeren na de Koude Oorlog

Veel vragen zonder antwoord

In 1988 werd de Nobelprijs voor de vrede toegekend aan de „peacekeepers" van de Verenigde Naties. Ter gelegenheid daarvan werd op 8 oktober 1992 in Ottawa het monument „Reconcilation" opgericht als een huldeblijk aan Canada's bijdrage aan de wereldvrede.

Drie figuren staan op het kruispunt van twee vernietigde muren. Waakzaam en onpartijdig overzien zij de verzoening tussen de partijen in het conflict. Achter hen ligt het puin van de afgelopen strijd. Vóór hen ligt de belofte van de toekomst: een groepje bomen, symbool van het leven.

Aldus de tekst bij het monument. De omslag van deze Militaire Spectator wordt gesierd door een foto van dit monument, waarschijnlijk het enige in zijn soort ter wereld. Aanleiding vormen enkele artikelen in dit nummer, die alle in het teken staan van „peacekeeping", resp. crisisbeheersing. In dit editoriaal wordt o.a. nader ingegaan op de militaire betekenis van peacekeeping in de hedendaagse context.

Met recht zijn de Canadezen trots op hun bijdrage aan de wereldvrede gedurende de Koude Oorlog. Vol overgave hebben zij, zoals blijkt uit bovenstaand citaat, (vanaf het prille begin) meegewerkt aan het opzetten en uitwerken van het enige functionerende mechanisme dat de Verenigde Naties in handen leken te hebben, daarbij enthousiast gesteund door de Scandinavische landen. Hoewel niet voorzien in het Handvest van de VN, bleek „peacekeeping" – in een wereld, gedomineerd door twee ideologische tegengestelde blokken – de enige methode te zijn, die escalatie van regionale conflicten tot op zekere hoogte kon tegengaan. Menig ander land, waaronder sinds 1956 Nederland, heeft naast Canada zijn steentje bijgedragen aan peacekeeping-operaties en kan met enige trots terugzien op een tijd waarin hun „blauwhelmen" soms onmogelijke, vaak ook ondankbare, maar zeker niet nutteloze taken wisten uit te voeren.

De Koude Oorlog ligt inmiddels achter ons. De gevaren van dit wereldomvattende conflict, dat kon escaleren tot een nucleaire oorlog, zijn verdwenen. Ervoor in de plaats is een wereld gekomen waarin door nationalisme geïnspireerde bewegingen de wapens grijpen om hun wensen door te drukken. Het door Thomas Woodrow Wilson zo goed bedoelde „recht op zelfbeschikking" wordt tot in het extreme doorgevoerd door leiders van bevolkingsgroepen die de keerzijde van die medaille (het recht van minderheden) naast zich neerleggen. Zelfs „bij ons om de hoek", in ons eigen Europa, vinden praktijken plaats, die wij na de ervaringen van de Tweede Wereldoorlog voor onmogelijk hielden. Behalve een aantasting van de internationale veiligheid betekent dit in toenemende mate een aanslag op de waarden en normen van de internationale gemeenschap: de internationale rechtsorde. De roep vanuit de publieke opinie om „hieraan iets te doen" neemt onder invloed van het fenomeen „CNN" eveneens toe. Waar diplomatieke maatregelen niet (lijken te) werken betekent „iets eraan doen" al snel dat dwangmaatregelen met een militair karakter moeten worden getroffen.

Zoals prof. ir. M. A. W. Scheffelaar met recht constateerde (*MS* 162(1993)(8)357) is met de veranderende veiligheidssituatie ook de kans op wat hij „oorlog in de klassieke verschijningsvorm" noemt afgenomen. Opmerkelijk is echter dat één facet van de oude manier van oorlog voeren (of eigenlijk van oorlog voorkomen): „peacekeeping", vrijwel onverkort in de nieuwe situatie is overgenomen. Ongetwijfeld ligt

hieraan het succes ten grondslag dat in het verleden met peacekeeping is bereikt. In de nieuwe situatie functioneert het echter bepaald niet naar tevredenheid. In het bijzonder in het voormalige Joegoslavië, maar eveneens in Somalië, blijken operaties volgens het peacekeeping-patroon weinig effect te sorteren. Integendeel; gebruik makend van de regels die het peacekeeping-mechanisme sturen, weten gewetenloze leiders juist hun doelstellingen te bereiken, in plaats van ervan te worden weerhouden. Liegend en bedriegend, veinzend dat zij medewerking willen verlenen en zich wensen te houden aan de internationale rechtsèn spelregels stellen zij het goedwillende deel van de internationale gemeenschap voor onoverkomelijke problemen.

De roep om militair ingrijpen neemt daarmee echter niet af. De columnist H. J. A. Hofland is een exponent van degenen die vragen om maatregelen. Hij vroeg zich bijvoorbeeld in *NRC Handelsblad* van 21 juli 1993 af wat er gebeurt „na de val van Serajevo". Wat zijn de gevolgen van een „feitelijke capitulatie van de VN en de Europese Gemeenschap in het vroegere Joegoslavië?". Wat zullen de gevolgen zijn als „de vrede zal zijn bereikt op de voorwaarden van de Serviërs en de Kroaten; als dus de etnische zuiveringen, de vervolgingen, gedwongen massale verhuizingen, moorden enz. een volledig succes zijn geworden?". Het zal – aldus nog steeds Hofland – „een inspirerend voorbeeld zijn voor „volksgroepen" in andere staatkundige eenheden, die zich in dezelfde situatie voelen als de partijen in Joegoslavië vóór ze aan de oorlog begonnen". „Fanatici die er een paar jaar van barbaarsheden voor overhebben wordt dan in ieder geval de grote kans op een *feitelijke* overwinning in het vooruitzicht gesteld."

Betekent de val van Serajevo dat „het bewijs is geleverd" dat de internationale gemeenschap geen raad weet met „de nieuwe manier van oorlog voeren" waarvan mensen als Milosevic en Karadzic zich bedienen? Wij moeten toch wel héél diep zinken willen wij als beschaafde wereld dit over ons heen laten gaan. Met andere woorden: vroeg of laat komt het moment dat zelfs het sterkste militaire argument tégen gewapend optreden ondergeschikt wordt aan de noodzaak politieke doelstellingen met militaire middelen af te dwingen.

Nergens ter wereld heeft men nog een adequaat militair antwoord weten te vinden op deze nieuwe vorm van oorlog voeren. Peacekeeping in zijn huidige (zelfs aangepaste) vorm biedt geen soelaas. De tijd die ons militairen rest om te zoeken naar een aangepaste strategie zou wel eens heel kort kunnen zijn. Die aangepaste strategie moet passen in de hedendaagse politieke context en dat is geen sinecure, want ook aan politieke onduidelijkheid is geen gebrek. Bovendien – en dat is de grootste opgave – moet ze passen in de wijze waarop actoren in de wereldpolitiek geweld gebruiken voor het bereiken van hun doel. Dat betekent dat die nieuwe strategie moet kunnen afrekenen met guerrilla-achtige methoden, inclusief het moeilijk herkenbaar maken van de partijen en bijvoorbeeld het negeren van het verschil tussen combattant en noncombattant. Deze strategie moet rekening houden met het feit dat steeds minder vaak geregelde legers, afkomstig van, of direct gellieerd aan, een herkenbare natie-staat, de tegenstander zijn. Ongeregelde eenheden, veelal wèl gesponsord door een partij, die echter ten opzichte van de wereldgemeenschap „de handen in onschuld wast", zullen steeds vaker de opponent vormen. Hierop zal „het militaire genie" een antwoord moeten vinden.

Weten wij namelijk tegen deze wijze van oorlog voeren geen adequaat middel te vinden, dan kunnen wij er zeker van zijn dat het juist déze strijdwijze zal zijn, die nog tot in lengte van jaren wordt gebruikt. Mensen als Saddam Hoessein zullen zich dan wel een tweede maal bedenken alvorens de „moeder van alle veldslagen" aan te vangen. Veel effectiever is het, gebruik makend van – altijd wel voorhanden – subversieve elementen in een land, dat land te tiranniseren en wellicht op den duur te onderwerpen. De eventuele „val van Serajevo" heeft hen dan geleerd dat zulks ongestraft kan; de VN en de rest van de wereld zullen het moeten laten bij een van de vele holle frasen, die men „resolutie" pleegt te noemen. En dat is onaanvaardbaar.